Hvordan sikre at morgendagens bruk av norske fjell er bærekraftig?

v/Øystein Dahle, styreleder Den Norsk Turistforeningen (DNT)

Sammendrag av synspunkter

Fjellområder som tradisjonelt har vært sett på som store, urørte og med relativt få interessekonflikter, er kommet under økende press også i Norge. De fleste nasjonalparkene og det meste av det vi har som definert villmark ligger i høyfjellet, og er viktig å forvalte på en helhetlig måte. Ulike typer inngrep bidrar til oppstykking av fjellområder, og utgjør en trussel både mot sårbare fjelløkosystemer og det enkle, tradisjonelle friluftslivet. Vi står i fjellområdene overfor en situasjon preget av et sammensatt trusselbilde, mange ulike bruksinteresser og en lite samordnet forvaltning. Det er derfor behov for en overordnet fjellpolitikk som samordner lovverk, administrative grenser og ikke minst forvaltningsnivå. Særlig det siste er uhyre viktig i en periode der desentralisering av naturforvaltningsansvar er en politisk hovedsatsing.

Bærekraftig bruk er en åpenbar overskrift over den strategiske tenkning. Til tross for at det moderne samfunn har erkjent at bærekraftprinsippet er et overlevelseskriterium i et lukket system, er det allmenn enighet om at samfunnsutviklingen på de aller fleste områder ikke beveger seg i bærekraftig retning. Mest dramatisk illustreres dette av en av konklusjonene i en analyse som FNs miljøprogram presenterte. Her sier man at for å sikre en ansvarlig utvikling i den del av verden der forholdene er på grensen til ulevelige, må industrilandene over de neste tiårene redusere sitt ressursforbruk, ikke med, men til 1/10 av dagens nivå. Dessuten arbeider ikke tiden i vår favør. Utfordringens dimensjon og karakter reflekteres ikke på noe politisk nivå!

Ingen hadde trodd at havets rikdommer kunne tømmes, men vi vet nå at det er mulig og faktisk gjøres. Få ville trodd at høyfjellet noen gang kunne ødelegges av sivilisasjonens framrykning. Det kan skje – og det er til og med sannsynlig at det vil skje hvis vi ikke sørger for en langsiktig, ansvarlig forvaltningsstrategi. Problemene vokser raskere enn løsningene. Det ligger i økonomenes metoder å se bort fra at mennesket er avhengig av naturens verdier.

Vi må introdusere en grenselinje, for eksempel ved overgangen til snaufjellet der sivilisasjonstrykket ikke får lov å passere. Som MARKAGRENSEN har stor symbolsk og reell betydning rundt byene, vil vår nye FJELLGRENSE bli viktig for å sikre høyfjellet. Vi etterspør en FJELLMELDING, og som den ferske havmelding er et vellykket eksempel på, kan fjellmeldingen være en viktig invitasjon til politisk avklaring.

Sunne fjell forutsetter levende bygder! Dette er den viktigste erkjennelsen FJELLENES ÅR har løftet fram. Å gjenreise en rimelig balanse mellom by og land er kanskje den viktigste oppgave som det moderne samfunn står overfor. Vi må i fellesskap identifisere strategien og det urbane Norge må ikke akseptere at kulturlandskapet gror igjen, at matdyrkingskompetansen forsvinner og at forvaltningsrollen undermineres.

Framtidssamfunnet vil ha behov for at utmarka høstes, men bærekraftsideologien må legges til grunn. Bærekraftig utvikling er ikke en framtidig tilstand, men en tenkemåte, en kvalitetsbeskrivelse på forholdet mellom menneske og natur. Norsk småskalalandbruk må ikke prøve å konkurrere i bulkmarkedene siden det opplagt ikke kan lykkes. Men med matkvalitet som forretningsidè og mattradisjon som mekanisme, vil matkulturen kunne videreutvikles og aktører som DNT bør kunne ha en rolle som etterspørrer. Matknapphet er et

av de mest sannsynlige utviklingstrekk – det er av overordnet viktighet å unngå å sage av grenen vi sitter på.

Turisme må også utvikles i et perspektiv preget av langsiktighet og enkelhet. DNTs konsept kan beskrives som naturbasert småskalaturisme. I følge fagfolk møter DNTs konsept 90 % av kriteriene for økoturisme. I tillegg til å være Fjellenes år er 2002 også utpekt til å være økoturismens og kulturarvens år. Disse tematiske vinklingene er nær beslektet. Kultur/natur kombinasjonen og småskalaorienteringen gjør denne type turismeutvikling velegnet som næringsalternativ i utkant-Norge. En storstilt leirskolesatsing burde dessuten kunne ses som et nasjonalt løft med betydelig ressursoverføring fra storsamfunn til utkant-Norge.

Viktig å forstå de langsiktige konsekvenser av de utviklingstrekk som allerede i dag er synlig. 3 viktige problemfelt:

- Hyttebygging, betydelig ressurssløsing, 5000 nye hytter pr. år, energibruk må reduseres
- Motorisert ferdsel i utmark, kultursymbol og forfallstegn, friluftslivets største utfordring
- Utvidet infrastruktur, veier, fragmentering, vinterbrøyting

En livsholdning som har som mål å strebe etter rikdom – altså materialisme, passer ikke til en verden som er fysisk lukket fordi en slik holdning ikke har innebygget noe prinsipp om begrensning mens miljøet man fungerer i har klare begrensninger.

Bærekraftsbegrepet blir tydeligere når det knyttes til vår egen tilværelse, og et bærekraftig liv burde gi grunnlag for sterke refleksjoner. Naturens tålegrense burde også bli idèmessig tydeligere når parallellen menneskets tålegrense løftes fram!

Så derfor la oss merke oss Theodor Casparis sterke oppfordring fra en tid lenge før miljødebatten:

Stå vakt om naturen! Slå angrepet ned!
Dem opp mot de hissige hjerner!
La fjellvidda hvile i soldagers fred,
i dryss av de evige stjerner!
Slå døgnets urolige røster med band,
lys fred på de fattige lier!
Gi Norge et lysende ”ingenmannsland”
hvor skapningens herre tier!